

АҚМОЛА МҰХАМЕДИЯРОВТЫҢ ӨНЕГЕЛІ ӨМІР БЕЛЕСТЕРІ

Сайфудинова Насиба Сайдрахымқызы

Шыршық мемлекеттік педагогикалық университеті

Қазақ тілі және әдебиеті бағытының 1-курс студенті

Ғылыми жетекшісі: **Байзаков Жандос Абдазимович** (PhD)

Шыршық мемлекеттік педагогикалық университеті оқытушысы

АННОТАЦИЯ

Мақалада ақын, жазушы Ақмола Мұхамедияров жайлы тереңірек баяндалады. Ақынның өмірі қиыны мен қызығы қатар жүретін кезеңдерге толы. Өз заманының тек шындығын айтып, халықтың зары мен мұңын жырлап келген. Ақын шығармалары жігіттерді ерлікке, намысшылдыққа, адамгершілікке үндейді. Ақмоланың шығармаларын оқып отырып, сол кездің қиын-қыстау кезеңін хандықтың қара халықты қалай қинағанын көруге болады.

Кәлт сөздер: Сыншыл, қоғам, баулиды, өшпес мұра, ілтипат, өгей әке, бүріскен.

MILESTONES OF THE MORAL LIFE OF AKMOLA MUKHAMEDIYAROV

ANNOTATION

He used to tell only the truth of his time and sing about people's laments and sorrows. The poet's works encourage men to be courageous, proud, and moral. Reading Akmola's works, one can see the difficult winter period of that time, how the khanate tortured the black people.

Keywords: poet, indelible, stepfather, wrinkled, attention, society, heritage, critic.

КІРІСПЕ

Ақмола Камалетдин ұлы Мұхамедияров азан шақырып қойған есімі Мұфтахетдин. Ол 1835 жылы Башқұртстан республикасы Белебай ауданында дүниеге келген. Оны қазақ әдебиетіне кіргізудің бір себебі әкесі-қазақ, анасы-татар. Ақмола қазақ пен татар еліне бірдей ортақ тұлға. Дегенмен, өлеңдерінің басым көпшілігі қазақ тілінде жазылып, қазақтың тұрмыс-тіршілігін суреттейді. Әкесі ерте қайтыс болған соң өгей әкесі Камалетдиннің қолында тәрбиеленеді. Ақын жастарды оқуға шақыру жаппай сауаттандырудың тараптары болған. Өлеңдерінің бірінде:

Тек оқуда ілтипат шарапаттар

Соқырлар әкелер зор, кесапаттар

Оқыған көкке ұшар, суда жүзер

Деме оны әулиелік керемет бар-, деп ішкі зары мен мұңын жеткізіп отырады.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

Ақмола Мұхамедияров өлеңдері сол кездегі ханға айтуға батылы жетпейтін ащы шындығын қазақ бетіне түсіріп, халықтың мұңын жырлап отырған. Ақын шығармалары көбірек дін бағытына көп тоқталып, ізгілік пен адалдыққа баулиды. Әдебиет аспанындағы сөнбес жұлдыздардың бірі. Артында қалған өшпес мұрасы мол. Бізге дейінгі шығармаларына көңіл аударатын болсақ, байлыққа, халық арасындағы жаман характерлі адамдар жайлы тереңірек жазылған. Ақмоланың табиғат жайлы жазған өлеңдері нәзіктік пен табиғаттың әсемдігін суреттейді.

Кетті міне, қыстың ызғары қыспағы

Көктем келді, кетіп қаһар қыстары

Қысы бойы бүріскен зат әлсіреп

Керді шығып, күннің көзін тыстағы,-деп көктемнің кезін осы өлең жолдары арқылы жеткізіп отыр. Әрбір ақынның шығармашылық бағыты мен тақырыбы әртүрлі. Ақмоланың шығармалары шындықты жыр етеді. Ақын өз

өмірі барысында адам бойындағы 4 түрлі нәрсені қымбат деп санаған және оларға ерекше тоқталып, сипаттама беріп өткен. Олар: 1) адам баласына ең алғаш тіл бітеді. Білген адамға тіл таптырмас құрал деген тұжырымға келеді. 2) Жаратылыс атаулының ең құдіреттісі адамзат үшін- көңіл қымбат. 3) Үшінші адамға ең керегі-ақыл деп санайды. Себебі, ақылсыз адамнан не қоғамға пайдасы жоқ, не адамға пайдасы жоқ. 4) Төртінші керегі шүкіршілік ету. Қолыңды биікке созба бай болдым,-деп адамдық қалпыңнан тайма-, деген ойды алға сүрген.

Ақмола Мұхамедияров өлеңдері жанға адамилық пен надандықты, жақсы мен жаманды, адалдық пен опасыздықты танып білуге көмектеседі. Ақмола өлеңдері қоғамдағы өзекті мәселелерді көтеріп, халықтың көзін ашумен бірге сол кездегі би болыстардың құдық сұмдығынан сақтауға өз ықпалын тигізіп отырды. Шынында, ақын өлеңдерін оқи отырып тәрбие алатын жәйттер көп. Ақмола Мұхамедияров тек қазақ пен башқұрт тілінде ғана емес орыс әдебиетін де жақсы білген. Орыстың шығармаларын оқып, олардан қорытынды ой түйеді. Оның шығармалары сонысымен құнды, сонысымен қадірлі. Ақмола ұстаздық еткен тұста қазақ ауылдарында рулық қарым-қатынас жақсы дамып, рубасылар не айтса сол сөзсіз орындалған. Өмірдің қисықтарын жақсы білетін Ақмола ол кездегі қарама-қайшылықтарды жырға қоспай қоймайды. Соның үшін болар оның шығармалары өтімді әрі ғұмырлы болғаны. Алайда, шындықты жырлаған адам кімге ұнасын. Ақыр соңында оны қазақ арасындағы қашқын салдат деп жала жауып абақтыға қамалады. Содан кейін, сыншыл әрі, сыршыл ақын өмірінің сегіз жылын Троцк түрмесінде қара жұмыс істеп өткізеді. Әйтсе де өзінің қайтпас қайсарлығымен өз жолынан таймады. Жастарға үлгі болар жігіттердің намысын оятар талай дүниелер жазды. Ақмола жырлары жеке кітап болып басылып шыққан ақын.

ҚОРЫТЫНДЫ

Ақмола өмірі барысында өз жырларында шындықты айтып кеткен. Ол өз өлеңдерінде ұйқасқа аса қатты мән бермесе де өлеңдерінің мағынасы өте терең болады. Сонымен бірге, өлеңге өрнек беруші дыбыс қайталаушылық та жиі

кездеседі. Ақын өз заманының сөзі өтімді ақындарының бірі. Өмірде қанша қиындыққа тап болса да, таңдаған жолынан таймай аянбай еңбек етеді. Мүмкін содан болар, бүгін әдебиет аспанында ерекше орынға ие. Ақмола Мұхамедияровтың өлеңдері мен өмірі жастарға үлгі тұтар ақын.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Х.Сүйіншәлиев "Қазақ әдебиетінің қалыптасуы" Алматы 1967ж
2. Б.Кенжебаев "XX ғасыр басындағы қазақ әдебиеті" Алматы 1974ж
3. Ақмолла "Күндер мен түндер"(жинақ) Алматы 1990ж
4. Б.Ысқақов "Қазақ-татар әдеби байланысы" 1989ж